

درس هشتم

آیات ۱۵ تا آخر سوره ی نوح از تراز گونی کتید و با آن بخوانید و کلمات را نشان دهید.

أَعْرَضَ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالتُّرَابِ
سَمِعَ الصَّخْرَ إِذْ دَعَا وَرَجَسَ

- ۱- أَلَمْ نُنزِلْهَا كِتَابًا عَلَيَّ سَمِعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ۱۵
- ۲- وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ قَبَسًا نَورًا
- ۳- وَجَعَلْنَا السَّمْنَاسَ بَرَاكًا ۱۶
- ۴- وَاللَّهُ أَلْتَنَزَّلُ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ۱۷
- ۵- ثُمَّ يُعْبِدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ۱۸
- ۶- وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ سَاطِعًا ۱۹
- ۷- لِتَشْكُرُوا بِهَا سُبُلًا فِجَالًا ۲۰

- ۸- قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ۲۱
- ۹- وَاتَّبِعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالَهُ، وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا ۲۲
- ۱۰- وَتَكْرُوا مَكْرًا كِبَارًا ۲۳
- ۱۱- وَقَالُوا لَا تَنْزِيلٌ مِنَ اللَّهِ سَكْمٌ ۲۴
- ۱۲- وَلَا تَنْزِيلٌ وَوَا لَا سَوَاعِدًا ۲۵
- ۱۳- وَلَا يَعْزُونَ وَ يَعْزُونَ وَ نَسْتَوِي ۲۶
- ۱۴- وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ۲۷
- ۱۵- وَلَا تَنْزِيلٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَّا سُلَالًا ۲۸
- ۱۶- بِنَارٍ حَطْبَتَائِبِهِمْ أَطْرَفُوا ۲۹
- ۱۷- فَأَنْزَلْنَاهَا نَارًا ۳۰
- ۱۸- فَلَمَّ يَجِدُوا لُحْمًا مِّنْ دُونِ اللَّحْمِ أَنْصَارًا ۳۱

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس، تمرین و ارزش‌یابی این درس براساس روش کلی، با پیش قرائت، تمرین با نوار، رفع اشکالات جمعی، بازخوانی ترکیب‌های مشکل، فردخوانی، رفع اشکالات فردی و پاسخ دادن به پرسش‌ها انجام می‌شود.

رسیدگی به اشکالات قرائت دانش‌آموزان نیز با جلب توجه آنان به علامتی که در مورد آن اشتباه کرده‌اند و سؤال کردن درباره‌ی آن، مقایسه‌ی غلط با صحیح، تکرار جمله به صورت فردی و جمعی، در صورت نیاز نوشتن ترکیب موردنظر روی تابلو، اشاره‌ی معلم به بخش خوانی و شمرده‌خوانی دانش‌آموزان صورت می‌گیرد.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاص درس

- ۱- تأکید بر اتصال حرکت قبل از حرف ناخوانا به ساکن یا تشدید و بیان کامل حرف مشدد در ترکیب‌های جَعَلَ الشَّمْسُ، وَاتَّبَعُوا، وَلَا تَزِدُ الظَّالِمِينَ، عَلَى الْأَرْضِ، رَبِّ اغْفِرْ، فِيهِنَّ، كُبْرًا، وَلَا تَنْزِلُنَّ وَدًّا، أَضَلُّوا، دِيَارًا، يُضِلُّوا، كَفَّارًا، لِيُوَلِّدِيَّ.
- ۲- توجه به همزه و شکل کوچک او و مدی در کلمه‌های مَالُهُ و وُلْدُهُ، اِلَيْهِنَّ، خَطِيْئَاتِهِمْ، مُؤْمِنًا و لِلْمُؤْمِنِيْنَ و الْمُؤْمِنَاتِ.
- ۳- موارد ادغام، اخفاء و اقلاب که ممکن است مورد سؤال باشند: اَتَّبَعْتُمْ، سُبُلًا فِجَاجًا، مَنْ لَمْ، مَكَرًا كُبْرًا، وَدًّا و لَا سُوَاعًا، فَاجِرًا كَفَّارًا.
- ۴- یادآوری برای بیان تشدید در حالت وقف، با مکث و کشش تشدید در ترکیب «وَلِيُوَلِّدِيَّ».

انس با قرآن در خانه (قسمت الف)

قرائت آیات درس برای اعضای خانواده و در صورت امکان، تمرین کردن بانوار آیات درس، و همچنین در صورت علاقه همکاری با افراد ضعیف و حفظ کردن آیات درس.

ارزش یابی قرائت

پرسش از آیه‌های درس در جلسه‌ی بعد؛ هر دانش‌آموز ۳ تا ۴ سطر از آیه‌ها را می‌خواند و نمره می‌گیرد. به این ترتیب، هر ۷ نفر تقریباً یک بار آیات درس را می‌خوانند. برای افرادی که با صوت زیبا و شبیه نوار می‌خوانند یا در تقویت قرائت افراد هم‌گروه خود به‌طور مؤثر تلاش می‌کنند، برای هر مورد می‌توان تا ۲ امتیاز تشویقی منظور کرد یا در صورت امکان، جوایزی به آن‌ها اهدا نمود.

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

خورسید	ماه	قرار داد	پدر و مادرم	گفتند	بیاور	خانه
رَدِيحٌ	جَعَلٌ		۷	وَالِدَيْنِ		
۲	مَسْرٌ		۸	مَنْ	کسی که، چه کسی	
۳	مَنْسٌ		۹	دَخَلَ	داخل شد	
۴	سِرَاجٌ	جِرَاحٌ	۱۰	بَيْتٌ		
۵	يَسَاطٌ	گسترده	۱۱	قُلٌ	بگو	
۶	أَعْيَزٌ		۱۲	قَالُوا		

جدول کلمات به روش درس‌های قبل، نوشته، تصحیح و تمرین می‌شود. نکات گفتنی، عبارت‌اند از:

۱- جَعَلٌ: قرار داد. دانش‌آموزان با ریشه‌ی این فعل و مشتقات (هم‌خانواده‌های) آن آشنایی ندارند؛ (مگر کلمه‌ی جعل کردن که معنای آن در فارسی از معنای عربی آن دور شده است). بنابراین، شاید آنان در آخرین مرحله، معنای این کلمه را بیابند. البته بهتر بود این کلمه در جدول به‌طور مستقیم معنا می‌شد. به هر حال، دبیر محترم باید در یافتن معنای آن به دانش‌آموزان کمک کند.

۲- وَالِدَيْنِ: پدر و مادرم؛ این کلمه در اصل «وَالِدَيْنِ = وَالِدَيْنِ + يَ» بوده است. می‌دانیم وقتی که اسم تشبیه یا جمع به کلمه‌ی دیگری اضافه شود، «ن» تشبیه و «ن» جمع حذف می‌گردد؛ بنابراین: وَالِدَيْنِ + يَ ← وَالِدِي + يَ = وَالِدِيَّ.

۳- مَنْ: چه کسی، کسی که. می‌دانیم «مَنْ» در زبان عربی به هر دو معنای یادشده می‌آید که معنای اول استفهامی و معنای دوم موصول است. موصول کلمه‌ای است که معنای آن به وسیله‌ی جمله‌ای که بعد از آن می‌آید، کامل می‌شود؛ مانند: «الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ» و «لَمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا». علاوه بر این، «مَنْ» در معنای شرطی هم می‌آید؛ مانند «مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ». در این موارد، بهتر است «مَنْ»، به صورت «هرکس» معنا شود. از آن‌جا که درک این مطالب برای دانش‌آموزان دشوار است، نیازی به بیان آن‌ها نیست.

۴- قَالُوا: گفتند. دانش‌آموزان در درس دوم، کلمه‌ی «قَالَ» را خوانده‌اند. در این‌جا، می‌توان تذکر داد که «قالوا» نسبت به «قَالَ» حروف اضافه‌تری دارد؛ همان‌طور که در فارسی هم تعداد حروف «گفتند» نسبت به «گفت» بیشتر است. این مطلب در یادگیری تأثیر مثبت دارد. دو کلمه‌ی یادشده را همراه با «قُلْ» می‌توان چند بار به کمک پرسش و پاسخ، تمرین کرد.

جدول ۲ (ترکیب ها)

ترکیب	معنا	ترکیب	معنا
كَيْفَ خَلَقَ	۱	كَيْفَ خَلَقَ	۱
جَعَلَ الْقَمَرَ	۲	جَعَلَ الْقَمَرَ	۲
جَعَلَ لَكُمْ	۳	جَعَلَ لَكُمْ	۳
رَبِّ الْغَفَرِ	۴	رَبِّ الْغَفَرِ	۴
وَلِوَالِدَيْ	۵	وَلِوَالِدَيْ	۵
وَلِمَنْ دَخَلَ	۶	وَلِمَنْ دَخَلَ	۶
بَيْتِي	۷	بَيْتِي	۷
وَلِلْمُؤْمِنِينَ	۸	وَلِلْمُؤْمِنِينَ	۸
وَالْمُؤْمِنَاتِ	۹	وَالْمُؤْمِنَاتِ	۹

به شیوهی درس‌های گذشته، این جدول در کلاس تدریس و حل می‌شود. به دانش‌آموزان فرصت دهید تا خودشان، معنای ترکیب‌ها را در کتاب خود، روبه‌روی هریک بنویسند و آن‌گاه، یکی یکی هر ترکیب را همراه با معنای آن بخوانند. در صورت غلط بودن، کلمه‌ها را تصحیح کنید. توضیحات ضروری این جدول به شرح زیر است.

۱- كَيْفَ خَلَقَ: چگونه خلق کرد (آفرید). در صورت لزوم، توجه دانش‌آموزان را به تفاوت دو کلمه‌ی «خَلَقَ» و «خَلَقَ» جلب کنید. همان‌طور که پیش از این نیز گفته شد، مسأله‌ی مهم، شناخت تفاوت معنای این دو کلمه در فارسی است؛ یعنی، تفاوت «آفرید» و «آفرینش» که اولی، فعل و دومی، اسم مصدر است. نیازی نیست درباره‌ی فعل در زبان عربی برای آن‌ها توضیح دهید؛ این کار در زمان مناسب در درس عربی انجام خواهد شد. فقط می‌توانید توجه دانش‌آموزان را به آهنگ این کلمه و تفاوت آن با «خَلَقَ» جلب کنید.

۲- جَعَلَ الْقَمَرَ: قرار داد ماه را. ممکن است کلمه‌ی «را» نوشته نشود. ضرورت آن در جمله‌ی کامل تر که در «انس با قرآن در خانه» آمده است، روشن می‌شود.

۳- جَعَلَ لَكُمْ: قرار داد برای شما. باز هم بر ترکیب «لَ + كُمْ» و معنای هر جزء آن تأکید کنید.

۴- رَبِّ الْغَفَرِ: پروردگارا بیمارز. همان‌طور که می‌دانید، «رَبِّ» مخفف «رَبِّي» است. این کلمه در این جا مُناد است؛ یعنی در اصل «یا رَبِّي» به معنای «ای پروردگار من» بوده است که می‌توان آن را «پروردگارا» نیز معنا کرد.

۵- اِغْفِرْ لِي: بیمارز برای من، بیمارز مرا. هر دو معنا صحیح است. توجه دانش‌آموزان را به ترکیب «لی» (لِ + ی = برای من) جلب کنید.

۶- وَلِوَالِدَيْ: و برای پدر و مادرم. توجه دانش‌آموزان را به ترکیب «لِ + وَالِدَيْ» جلب کنید.

۷- وَلِمَنْ دَخَلَ: و برای کسی که داخل شد.

۸- بَيْتِي: خانه‌ی من، خانه‌ام. برخی گفته بیتی در این جا یعنی کشتی من.

۹- وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ: و برای مردان مؤمن و زنان مؤمن. ممکن است دانش‌آموزان این ترکیب را به شکل‌های مختلف معنا کنند؛ مثلاً بگویند «برای مؤمنان و زنان مؤمن» که صحیح است. قابل ذکر است که دانش‌آموزان در درس پیش با کلمه‌ی «مُؤْمِنَةٌ = زن مؤمن» و جمع آن

(مؤمنات = زنان مؤمن) آشنا شده‌اند.

نکته: در قرآن کریم ترکیب‌های «مؤمنون، مؤمنین، یا ایها الذین آمنوا» هر دو گروه مردان و زنان مؤمن را دربرمی‌گیرد و در نتیجه، به صورت «مؤمنان، افراد مؤمن، اهل ایمان، ای کسانی که ایمان آورده‌اید» ترجمه می‌شود.

جدول ۳ (تشخیص ترجمه صحیح)

۱	قُلْ مُؤْمِنِينَ	بگو اوست
۲	قُلِ الْخِشْيَاءِ	بگو حمد
۳	وَقَالُوا الْخَيْشَاءِ	و حمد برای خداست.
۴	قُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ	سلام
۵	قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ	گفتند: الله است.

این تمرین مشابه تمرین سوم درس قبل است و نمونه‌ی مناسبی برای ترجمه‌ی ساده‌ی عبارت‌های قرآنی به حساب می‌آید. و آموزش عملی ترجمه است. برای کامل کردن معانی، این کلمه‌ها و عبارت‌ها به ترتیب قرار می‌گیرند: پروردگار من، برای خداست، گفتند، بگو، بر شما، پروردگار ما. در عبارت پنجم، توجه دانش‌آموزان را به ترجمه جلب می‌کنیم تا «قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ» را به اشتباه «گفتند: (ای) پروردگار ما (ای) الله» ترجمه نکنند. احتمالاً چنین اشتباهی بسیار نادر است.

جدول ۴ (کلمه‌های هم خانواده)

حرف مشترک به ترتیب	کلمات هم‌خانواده		
ر - ح - م	مُرْجُوم	رُحْمَةٌ	رُحْمَانٌ
-	-	حَامِدٌ	مُحْمَدٌ
-	-	-	خَالِقٌ
-	-	-	مُعَلِّمٌ

در این جدول، یک مثال کامل و چند نمونه ناقص آمده است که دانش‌آموزان می‌توانند به سادگی آن را کامل کنند. شناسایی ریشه‌ی کلمه‌ها برای دانش‌آموزان بسیار ساده است. هدف از این آموزش، بیشتر دریافت معنای مشترک بین کلمه‌های هم‌خانواده و در نتیجه، یافتن معنای برخی کلمه‌های جدید به آسانی و به خاطر سپردن هرچه بهتر معنای آن‌هاست. علاوه بر این، در صورت دریافت این آموزش، دانش‌آموزان معانی کلمه‌های غیر هم‌ریشه را کمتر اشتباه می‌کنند؛ مثلاً، عَلِمَ بِأَعْمَلٍ - با توجه به ریشه‌ی آن‌ها - اشتباه نمی‌شود. بنابراین، بهتر است بیش از توضیحات کتاب، به این مورد نپردازیم و در ارزش‌یابی نیز درباره‌ی این نکته پرس‌وجو نکنیم. همچنین، خوب است دبیر محترم برای هر ردیف، کلمه‌های هم‌خانواده‌ی بیشتری را در ذهن داشته باشد.

قرآن و جوان

قرآن و جوان

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند:

تین قرآء القرآن و هو نساہ کفوف
إحسان القرآن یلحمه و یمه

اگر جوان مؤمنی قرآن بخواند، قرآن با او دوست و خون او میخشد می‌سوزد.

بسی شخصیت‌ها جن جوان قرآنی می‌شوند.

آیا می‌توانید بگویید شخصیت قرآنی چگونه تشخیصی است؟ چند سطر دربارہ آن بنویسید.

۱۰۰ ساله چهارم رسول الله، کتاب فضل القرآن

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش‌آموزان با نگرش اهل بیت (ع) نسبت به قرآن کریم
- ۲- آشنا کردن ایشان با یکی از سخنان معصومین علیهم السلام.

روش تدریس

- ۱- قرائت حدیث توسط دبیر و جمع‌خوانی دانش‌آموزان
- ۲- قرائت حدیث توسط بعضی از دانش‌آموزان
- ۳- بحث و گفت‌وگو توسط دانش‌آموزان و دبیر

پرسش برای پژوهش و گفت و گو

- ۱- اگر کسی قرآن بخواند، چرا شخصیت او قرآنی می‌شود؟
- ۲- دانش‌آموزان داوطلب حدیث را به‌طور نسبی حفظ کنند.
- ۳- اگر کسی حدیث دیگری از معصومین - علیهم السلام - درباره قرآن می‌داند، آن را بیان کند.

انس با قرآن در خانه

الف - آیات درس را برای اعضای خانواده‌ی خود چند بار با دقت بخوانید.

ب - آیات و عبارات قرآنی زور را ترجمه کنید.

- ۱- وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا
- ۲- وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا
- ۳- وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ سَاجِدًا
- ۴- رَبِّ الطُّورِ وَالْجَبَلِ
- ۵- وَ لِيُنْزِلَ عَلَيَّ الْبُحُرِينَ مَكِينًا
- ۶- وَ لِيُنْزِلَ عَلَيَّ الْبُحُرِينَ مَكِينًا
- ۷- وَ لِيُنْزِلَ عَلَيَّ الْبُحُرِينَ مَكِينًا
- ۸- قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ

۱- مکه ۲- مکه ۳- مکه ۴- مکه ۵- مکه ۶- مکه ۷- مکه ۸- مکه

۱- مکه ۲- مکه ۳- مکه ۴- مکه ۵- مکه ۶- مکه ۷- مکه ۸- مکه

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

این بررسی و پرسش مانند درس‌های قبل انجام می‌شود.

توضیحاتی درباره‌ی عبارات

- ۱- **وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا:** و قرار داد ماه را در میان آن‌ها (آسمان‌ها) نورانی. علامت مفعول (را) در این جا لازم است. اما اگر دانش‌آموزی آن را ننویسد، غلط نمی‌گیریم و مطلب را توضیح می‌دهیم تا معنای جمله روشن شود. «نوراً» را ممکن است «نور»، «روشنایی» یا موارد مشابه دیگری معنا کنند. همه‌ی این موارد صحیح است. ولی «نورانی» یا «تابان» از همه

مناسب‌تر است.

۲- **وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا**: و قرارداد خورشید را چراغ (چراغی).

نکته: شاید کاربرد نور برای ماه و سراج برای خورشید به این علت باشد که ماه هر چند نورانی و تابان است، ولی مولد نور نیست اما خورشید همچون چراغ، هم منشأ نور و هم نورانی است.

۳- **وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا**: و خدا قرارداد برای شما زمین را گسترده. منظور از گستردگی زمین این است که شرایط زندگی، کشت و زرع و رفت و آمد بر روی آن فراهم شده است.

۴- **رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ**: پروردگارا، بیا مرز مرا و پدر و مادرم را. البته این جمله ممکن است به صورت «پروردگارا بیا مرز برای من و برای پدر و مادرم» ترجمه شود که صحیح است اما در صورت نیاز توضیح می‌دهیم که ترجمه‌ی اول روشن‌تر و رساتر است.

۵- **وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا**: و برای کسی که داخل شد (به) خانه‌ی من با ایمان. این جمله عطف به جمله‌ی قبل است؛ یعنی، «و بیا مرز کسی را که داخل خانه‌ی من شد با ایمان». منظور این است که هر فرد مؤمنی که داخل خانه‌ام شد (و میهمان من بود)، او را نیز بیا مرز.

۶- **وَاللِّمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ**: و برای مردان و زنان مؤمن. این عبارت نیز به جمله‌های قبل عطف شده است؛ یعنی، «و بیا مرز مردان و زنان مؤمن را». ممکن است دانش‌آموزان به صورت «و برای مؤمنان و مؤمنات» یا موارد مشابه دیگر معنا کنند. در این صورت، غلط نمی‌گیریم. ضمناً توضیح می‌دهیم، همان‌طور که می‌دانید، عبارت‌های چهارم، پنجم و ششم از دعاهای حضرت نوح - علیه السلام - است که در آیه‌ی آخر سوره‌ی نوح آمده است.

۷- ترجمه‌ی این جمله ساده است و نکته‌ی خاصی ندارد.

۸- **قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ**: بگو خدا آفریننده (خالق) هر چیزی است. کسره‌ی آخر فعل «قُل» برای اتصال به کلمه‌ی بعد اضافه شده است.